

Мамаєв Ілля Олександрович

Молодший науковий співробітник НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, аспірант кафедри права Європейського Союзу НЮУ

ім. Ярослава Мудрого

ORCID: 0000-0001-7683-0180

ДО ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ ПОМІЧНИКА ВETERАНА/ФАХІВЦЯ ІЗ СУПРОВОДУ

Анотація. Робота розглядає становлення, сутність та трансформацію інститута помічника ветерана/фахівця із супроводу. Підіймаються питання щодо доцільності зазначеного інституту та його співвідношенні з іншими інструментами (гаряча лінія, е-карта послуг). Окреслюються актуальні проблеми, зокрема забезпечення сталості реалізації подібних проєктів, їх матеріального забезпечення, юридичної визначеності термінології тощо. Для окремих міждисциплінарних досліджень пропонуються питання щодо ефективності запровадження принципу «рівний-рівному» та покращення засад підготовки відповідних фахівців.

Ключові слова: військовослужбовець, ветеран війни, державна підтримка, професійна адаптація, реінтеграція, психологічна допомога.

Mamaiev Illia

Research Assistant of Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine, Postgraduate Student of the Department of European Union Law of the Yaroslav Mudryi National Law University

ORCID: 0000-0001-7683-0180

ON THE FUNCTIONING OF THE INSTITUTE OF VETERAN ASSISTANTS/SPECIALISTS FOR VETERAN SUPPORT

The paper examines the establishment, essence, and transformation of the institute of veteran assistants/specialists for veteran support. It raises questions regarding the relevance of this institute and its correlation with other tools (hotline, e-service map). Current issues are outlined, including ensuring the sustainability of such projects, their material support, legal clarity of terminology, etc. For specific interdisciplinary studies, questions are proposed concerning the effectiveness of the

implementation of the "peer-to-peer" principle and improving the foundations for the training of relevant specialists.

Keywords: serviceman, war veteran, state support, professional adaptation, reintegration, psychological assistance.

Забезпечення успішної реінтеграції ветеранів до цивільного життя після завершення військової служби є важливим питанням, що має бути розв'язано за допомогою конкретних інструментів та заходів державної політики. Одним з таких інструментів, що заслуговує на увагу у зв'язку з його новизною, браком напрацьованої практики та деякими виявленими проблемами, є інститут «помічника ветерана» (який наразі трансформується у «фахівця із супроводу ветеранів та демобілізованих осіб»).

На юридичному рівні зазначений інституту бере свій початок з Постанови КМУ від 19.06.2023 р. №652, якою передбачено запуск експериментального проекту, запропонованого Міністерством у справах ветеранів, щодо запровадження інституту помічника ветерана в системі переходу від військової служби до цивільного життя. Територіально експериментальний проект мав бути реалізований у Вінницькій, Дніпропетровській, Закарпатській, Київській, Львівській, Миколаївській, Полтавській, Сумській, Харківській областях та м. Києві, а часовими рамками його виконання було зазначено 1 липня – 31 грудня 2023 року.

Відповідно до пункту 5 Порядку реалізації зазначеного експериментального проекту, помічник ветерана визначається як «фахівець із супроводу ветеранів, який здійснює підтримку переходу від військової служби до цивільного життя ветеранів». Головою метою його діяльності, визначеною в пункті 6, є «сприяння ветеранам у реалізації передбачених законодавством можливостей, прав, гарантій, пільг». Перелік послуг, що здійснюється для досягнення цієї мети, передбачається пунктом 8 та включає «інформування...», «консультування...», «забезпечення налагодження комунікації між ветеранами та суб'єктами надання публічних послуг...» та «формування пропозицій щодо удосконалення...» [1].

Таке визначення повноважень зустріло певну критику, суть якої

відображається у тезі, що держава повинна запропонувати «зручні сервіси, що потрібні саме ветеранам, а не помічника, який розбирається в незручних сервісах» [2]. В цьому контексті варто відзначити, що еволюція правових системи сучасних держав (якими, зокрема, визначаються пільги) робить їх все більш складними та комплексними, а тому розібратися в них без відповідного фахівця дійсно може бути складно. Наочним прикладом цього може стати е-карта послуг для ветеранів [3], розроблення якої є позитивним кроком з боку держави та представляє сервіс, що систематизує доступні послуги за різними категоріями, однак їх загальна кількість сама по собі ускладнює орієнтацію – більше 10000 станом на початок липня.

Таким чином, ветеран дійсно може потребувати консультування. Втім наявність такої потреби сама по собі не доводить обґрунтованість запровадження інституту помічника ветерана. Так, схожі послуги вже пропонує «гаряча лінія підтримки ветеранів» [4], що окрім консультування та інформування передбачає також надання психологічної підтримки. Отже, ефективність та доцільність помічника ветерана (та подібних інститутів) має бути оцінена за результатами практичної діяльності, оскільки наразі робити однозначні висновки є проблематично, зокрема через відсутність тотожного іноземного досвіду.

Особливості власне «помічника ветерана» частково обумовлюються основними принципами, на якому ґрунтується його діяльність, зокрема «територіальна доступність» та «рівний-рівному». Окрім того, на відміну від гарячої лінії він може діяти «проактивно», тобто не тільки за прямим дорученням ветерана.

Перший з перелічених принципів розкриває практичний аспект функціонування помічника ветерана – він надає послуги в межах певної територіальної громади, де проживає ветеран. Разом з тим місцем його трудової діяльності, до якого він прикріплюється як штатний працівник, визнається «сервісний офіс у справах ветеранів», покриття якого може бути розповсюджено на декілька територіальних громад в межах їх співробітництва.

На практиці завдання забезпечення територіальної доступності не було

реалізоване достатньо: так, на всю Полтавщину з трьох потенційних кандидатів лише один пройшов відбір на посаду помічника ветерана, при цьому його трудова діяльність розпочалася 1-го січня 2024-г року (вже після офіційного завершення експериментального проекту, що призвело до проблем з оплатою праці) та завершилася 23 квітня. Інтерв'ювання зазначеного працівника дозволило виявити й деякі інші недоліки, передусім пов'язані з матеріально-технічним забезпеченням та організаційними відносинами [5].

Інший специфічний для даного інституту принцип, сформульований як «рівний-рівному, передбачає наявність у помічника ветерана схожого життєвого досвіду з тими, кому він надає послуги. Існує думка, зокрема серед деяких ветеранів [2], що цим повинні займатися спеціалізовані служби соцзахисту. Втім доцільність такого підходу не може бути оцінена з юридичної точки зору та має бути предметом окремих досліджень психологічних, соціологічних та інших дисциплін.

Так, в контексті педагогічних наук Т.І. Захаріна зазначає наступне: «1. Ветерани після повернення із зони бойових дій мають травмуючий досвід, який впливає на їх сьогодення і визначає їх цінності тут і зараз. Працюючи з ветеранами, фахівець (саме фахівець) повинен мати ґрунтовну психологічну освіту і досвід роботи з ветеранами. 2. Помічник ветерана повинен мати ресурс для роботи з ветераном і психічне здоров'я. 3. Якщо помічник ветерана в минулому не працював у сфері «людина-людина», він не зможе ефективно здійснювати супровід ветерана, оскільки не має достатніх знань для роботи в цій сфері. 4. Працюючи з ветераном, помічник ветерана може спровокувати певну реакцію у ветерана, яка спрацює як тригер, а помічник ветерана не зможе надати одразу кваліфіковану допомогу». Окрему увагу було приділено проблемам підготовки таких кадрів, що пов'язані з функціонуванням Центрів ветеранського розвитку на базі ЗВО [6].

19 березня 2024 Міністерство у справах ветеранів України анонсувало повне перезавантаження проекту «Помічник ветерана», зазначивши, що за результатами аналізу експериментального проект було здійснено роботу над

помилками. Повідомлялося, що відтепер «помічника ветерана» має замінити «фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб» [7]. Відомо, що ще у минулому році Мінветеранів ініційовано процедуру розроблення однойменного професійного стандарту [8], який має на меті докладно описати трудові функції, ділянки роботи, а також різні рівні кваліфікації працівників. Окрім того, 21 лютого 2024-го року була опублікована довідка за результатами громадського обговорення відповідного проекту професійного стандарту [9], де було враховано ряд пропозицій щодо уточнення мети діяльності, опису трудових функцій тощо.

Станом на 9 квітня повідомлялося, що наразі триває робота над розробленням необхідних нормативно-правових актів, щоб якнайшвидше запровадити інституту фахівця із супроводу ветеранів [10]. Втім згідно останніх опублікованих даних Пенсійного фонду за березень 2024 року за цією професією вже було оформлено 8 осіб, зокрема 1 особу віком від 18 до 30 років, 2 особи віком від 31 до 40 років, 4 особи віком від 41 до 50 років та 1 особу віком від 51 до 60 років [11].

Отже, на сьогодні «Фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб» вже офіційно визнано окремою професією та внесено до Національного класифікатора України ДК 003:2010 під кодом КП 2446.2 (розділ «Професіонали», група «Професіонали в галузі соціального захисту населення»).

Повноцінний старт реалізації проекту було дано 5-го липня 2024-го року, шляхом ухвалення Кабінетом Міністрів України Постанови №779, яка затверджує Порядок та умови надання у 2024 році субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам для реалізації відповідного проекту [12]. Втім, незважаючи на попередні заяви про «заміну помічника ветерана фахівцями із супроводу», названий Порядок продовжує оперувати терміном «помічник ветерана» та передбачає фінансування саме для «забезпечення інституту помічника ветерана».

Так, пункт 1 названого Порядку закріплює, що «помічником ветерана є фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб (далі — фахівець із

супроводу), який забезпечує надання ветеранам війни, особам, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, постраждалим учасникам Революції Гідності, членам їх сімей, членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членам сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України та іншим демобілізованим особам, супровід яких відповідно до законодавства здійснюється фахівцем із супроводу, послуг з підтримки переходу від військової служби до цивільного життя щодо можливостей, прав, гарантій, пільг, отримання публічних (електронних публічних), соціальних, освітніх, реабілітаційних, психологічних та інших послуг, зокрема оформлення документів для отримання таких послуг, визначення пріоритетності потреб зазначених категорій осіб та надання допомоги у пошуку найбільш оптимальних та ефективних інструментів їх задоволення» [13].

Таким чином, хоча нова дефініція є більш повною та охоплює більше ознак, аніж відповідна дефініція з Постанови КМУ від 19.06.2023 р. №652, залишення термінологічної двоїстості справляє негативний вплив на юридичну визначеність та суспільне усвідомлення цих понять.

Висновки. Інститут помічника ветерана/фахівця із супроводу ветеранів можна вважати інноваційним механізмом українського законодавства, що не має прямих аналогів у законодавстві іноземних країн. Така ситуація, у свою чергу, ускладнює запозичення досвіду, оскільки не дозволяє врахувати потенційні перешкоди та помилки через відсутність відповідної практики в інших державах.

Доцільність та ефективність даного інституту ще має бути оцінена на практиці. Так, реалізація експериментального проекту продемонструвала наявність деяких недоліків при практичному впровадженні інституту помічника ветерана. Частина скарг стосувалася питань матеріального забезпечення та організаційних відносин в діяльності помічника ветерана.

Окрім того, певний скепсис стосується доцільності самого факту існування такого інституту та тих основ, на яких він будується. Зокрема, існує теза, що основна увага має бути приділена підвищенню доступності та зручності самої системи надання послуг, що дозволило б знизити необхідність залучення

сторонніх осіб, а консультації та допомогу звести до діяльності гарячої лінії.

Нарешті, раціональність та ефективність впровадження принципу «рівний-рівному» має бути оцінена в межах наукових праць інших дисциплін, зокрема психологічних, соціологічних тощо. В працях деяких фахівців існують застереження, що відсутність належного досвіду психологічної роботи може спровокувати та усугубити травматичний досвід ветеранів. Окремо дослідниками відповідної кваліфікації мають бути дослідженні особливості підготовки помічників ветеранів.

З юридичної точки зору важливим питанням постає забезпечення сталості реалізації відповідних проектів. Зокрема, інтерв'ювання помічника ветерана, що був офіційно працевлаштований, виявило проблеми із забезпеченням стабільного фінансування його діяльності у зв'язку з закінчення експериментального проекту та очікуванням його переформатування.

На додаток до цього питання виникають стосовно юридичної визначеності термінології. В прес-релізах та публічних коментарях звучали заяви про заміну «помічників ветеранів» «фахівцями із супроводу». Натомість на офіційному рівні юридичні документи продовжують оперувати терміном «помічник ветерана», який, однак, визначається як «фахівець із супроводу ветеранів, який здійснює підтримку переходу від військової служби до цивільного життя ветеранів...». У той же час назва офіційно-затвердженої професії сформульована як «фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб».

ЛІТЕРАТУРА

1. Про реалізацію експериментального проекту щодо запровадження інституту помічника ветерана в системі переходу від військової служби до цивільного життя: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.06.2023 р. № 652. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/652-2023-%D0%BF#Text>.
2. Іваницька О. «Дайте нам зручні сервіси, а не помічника». Усі за і проти помічника ветеранів. *Громадське*. 5 грудня 2023. URL:

<https://hromadske.ua/posts/dajte-nam-zruchni-servisi-a-ne-pomichnika-usi-za-i-proti-pomichnika-veteraniv>.

3. Е-карта послуг для ветеранів війни. URL: <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrljoiMjg4NTQyODEtZTU1OC00ODk2LTk4MDU0MjVmZmJjZjA0YmQyIiwidCI6IjVjM2NjODcwLTZlMGUtNDc1Mi1hMmVILTZkMjlmZTE1NmM3NSIsImMiOjI9>.

4. Запрацювала гаряча лінія підтримки для ветеранів. Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. 23 Березня 2024 року. URL: <https://minre.gov.ua/2024/03/23/zapraczyovala-garyacha-liniya-pidtrymky-dlya-veteraniv/>.

5. Крук В. У ветеранів Кременчука більше немає помічника — проєкт Мінветеранів поставлений на паузу. Кременчуцький Телеграф. 24 квітня 2024. URL: <https://www.telegraf.in.ua/topnews/10127970-u-veteraniv-kremenchuka-bilshe-nemaye-pomichnika-proyekt-minveteraniv-postavlenij-na-pauzu.html>.

6. Захаріна Т.І. Теоретико-методичні засади соціальної реінтеграції ветеранів російсько-української війни у закладах вищої освіти: дисертація ... док.педаг.наук; Національна академія педагогічних наук України, Інститут проблем виховання. Київ, 2024. URL: https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2024/04/Dis_Zakharina.pdf.

7. У Мінветеранів планують перезавантажити проєкт «Помічник ветерана». Судово-юридична газета. 19 березня 2024. URL: <https://sud.ua/uk/news/ukraine/296017-v-minveteranov-planiruyut-perezagruzit-proekt-pomoschnik-veterana>.

8. Професійний стандарт «Фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб»: проєкт затв. Міністерством у справах ветеранів України. 42 с. URL: https://mva.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/_28.12.2023.pdf.

9. Результати публічного громадського обговорення проєкту професійного стандарту «Фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб». Міністерство у справах ветеранів України. URL:

<https://mva.gov.ua/ua/npa/rezultati-publichnogo-gromadskogo-obgovorennya-projektu-profesijnogo-standartu-fahivec-iz-suprovodu-veteraniv-vijni-ta-demobilizovanih-osib>.

10. Помічники ветеранів стануть фахівцями із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб. Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. 9 квітня 2024. URL: https://t.me/minre_ua/5474

11. Професійний склад працюючих за віком (prof_vik) за березень 2024 року. Пенсійний фонд України. 24 Червня 2024. URL: https://www.pfu.gov.ua/2165639-profesijnyj-sklad-pratsyuyuchykh-za-vikom-prof_vik-za-berezen-2024-roku/.

12. Уряд дав старт реалізації проекту із запровадження по всій Україні фахівців із супроводу ветеранів. Міністерство у справах ветеранів України. 5 липня 2024. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-dav-start-realizatsii-projektu-iz-zaprovadzhennia-po-vsii-ukraini-fakhivtsiv-iz-suprovodu-veteraniv>.

13. Про затвердження Порядку та умов надання у 2024 році субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення інституту помічника ветерана в системі переходу від військової служби до цивільного життя та окремі заходи з підтримки осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України: Постанова КМУ від 5 липня 2024 р. №779. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-poriadku-ta-umov-nadannia-u-2024-rotsi-subventsii-z-derzhavnoho-biudzhetu-mistsevym-biudzheta-na-zabezpechennia-instytutu-pomichnyka-veterana-i050724-779>.

REFERENCES

1. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine On the implementation of an experimental project on the introduction of the veteran's assistant institute in the system of transition from military service to civilian life, No. 652 (2023, June 19). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/652-2023-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

2. Ivanytska, O. (2023, December 5). 'Give us convenient services, not an assistant.' All for and against veterans assistant. *Hromadske*. Retrieved from:

<https://hromadske.ua/posts/dajte-nam-zruchni-servisi-a-ne-pomichnika-usi-za-i-proti-pomichnika-veteraniv> [in Ukrainian].

3. E-map of services for war veterans. Retrieved from: <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiMjg4NTQyODEtZTU1OC00ODk2LTk4MDUtMjVmZmJjZjA0YmQyIiwidCI6IjVjM2NjODcwLTZlMGUtNDc1Mi1hMmVILTZkMjlmZTE1NmM3NSIsImMiOj19> [in Ukrainian].

4. Ministry of Reintegration of the Temporarily Occupied Territories of Ukraine. (2024, March 23). *A support hotline for veterans has been launched*. Retrieved from: <https://minre.gov.ua/2024/03/23/zapraczyovala-garyacha-liniya-pidtrymky-dlya-veteraniv/> [in Ukrainian].

5. Kruk, V. (2024, April 24). The veterans of Kremenchuk no longer have an assistant — the project of the Ministry of Veterans has been put on hold. *Kremenchutskyi Telegraf*. Retrieved from: <https://www.telegraf.in.ua/topnews/10127970-u-veteraniv-kremenchuka-bilshe-nemaye-pomichnika-projekt-minveteraniv-postavlenij-na-pauzu.html> [in Ukrainian].

6. Zakharina, T. I. (2024). Theoretical and methodological principles of social reintegration of veterans of the Russian-Ukrainian war in institutions of higher education. *Doctor's thesis*. Natsionalna akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy, Instytut problem vykhovannia. Kyiv. Retrieved from: https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2024/04/Dis_Zakharina.pdf [in Ukrainian].

7. The Ministry of Veterans Affairs plans to restart the 'Veteran's Assistant' project. (2024, March 19). *Sudovo-yurydychna hazeta*. Retrieved from: <https://sud.ua/uk/news/ukraine/296017-v-minveteranov-planiruyut-perezagruzit-proekt-pomoschnik-veterana> [in Ukrainian].

8. Ministry of Veterans Affairs of Ukraine (2023). Professional standard 'Specialist in accompanying war veterans and demobilized persons': draft. Retrieved from: https://mva.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/_28.12.2023.pdf [in Ukrainian].

9. Ministry of Veterans Affairs of Ukraine (2024). *Results of the public discussion of the draft professional standard 'Specialist in accompanying war*

veterans and demobilized persons'. Retrieved from: <https://mva.gov.ua/ua/npa/rezultati-publichnogo-gromadskogo-obgovorennya-proektu-profesijnogo-standartu-fahivec-iz-suprovodu-veteraniv-vijni-ta-demobilizovanih-osib> [in Ukrainian].

10. Ministry of Reintegration of the Temporarily Occupied Territories of Ukraine. (2024, April 9). *Veterans' assistants will become specialists in accompanying war veterans and demobilized persons*. Retrieved from: https://t.me/minre_ua/5474 [in Ukrainian].

11. Pension Fund of Ukraine (2024, June 24). Professional composition of workers by age (prof_vik) for March 2024. Retrieved from: https://www.pfu.gov.ua/2165639-profesijnyj-sklad-pratsyuyuchykh-za-vikom-prof_vik-za-berezen-2024-roku/ [in Ukrainian].

12. The Ministry of Veterans Affairs of Ukraine (2024, July 5) *The government launched the implementation of the project to introduce veterans' support specialists throughout Ukraine*. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-dav-start-realizatsii-proektu-iz-zaprovadzhennia-po-vsii-ukraini-fakhivtsiv-iz-suprovodu-veteraniv> [in Ukrainian].

13. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine On the approval of the Procedure and conditions for granting subventions from the state budget to local budgets in 2024 for the provision of the veteran's assistant institute in the system of transition from military service to civilian life and separate measures to support persons who defended the independence, sovereignty and territorial integrity of Ukraine, No. 779 (2024, July 5). Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/npas/prozatverdzhennia-poriadku-ta-umov-nadannia-u-2024-rotsi-subventsii-z-derzhavnoho-biudzhetu-mistsevym-biudzhetam-na-zabezpechennia-instytutu-pomichnyka-veterana-i050724-779> [in Ukrainian].